

De zoektocht naar eitjes van het Heidegentiaanblauwtje

Het gaat niet erg goed met het Heidegentiaanblauwtje (*Maculinea alcon*) in Nederland. Vroeger was het Heidegentiaanblauwtje nog een vrij algemene vlinder die te vinden was in natte graslanden en natte heiden. Tegenwoordig is deze soort teruggedrongen tot slechts enkele grote populaties en enkele tientallen kleine.

tekst:
Chris van Swaay

Witte stipjes op de Klokjesgentiaan: de eitjes van het Heidegentiaanblauwtje.

Achteruitgang

Uit de natte graslanden is het Heidegentiaanblauwtje inmiddels zo goed als verdwenen. De reeks van oorzaken van deze achteruitgang is lang en helaas zijn vele ervan nog steeds actueel. Ontwatering, ontginning, verruiging, verrijking en fragmentatie van de Nederlandse natuur zijn de belangrijkste factoren die het Heidegentiaanblauwtje negatief beïnvloeden.

Speciale plek

Gelukkig is het Heidegentiaanblauwtje niet voor een gat te vangen. Het is in staat om op zeer kleine terreinen in lage dichtheden te overleven. Maar dat gaat natuurlijk niet jarenlang goed en daarom heeft het Heidegentiaanblauwtje een speciale plek gekregen in het monitoringprogramma. Het is de eerste vlinder die met behulp van de eitjes wordt geteld. Op dit moment wordt dit ook overwogen voor de Grote vuurvlinder en de Sleedoornpage. Dit zijn

evenals het Heidegentiaanblauwtje vlinders die je maar weinig ziet op de vliegplaatsen terwijl de eitjes makkelijker te vinden zijn.

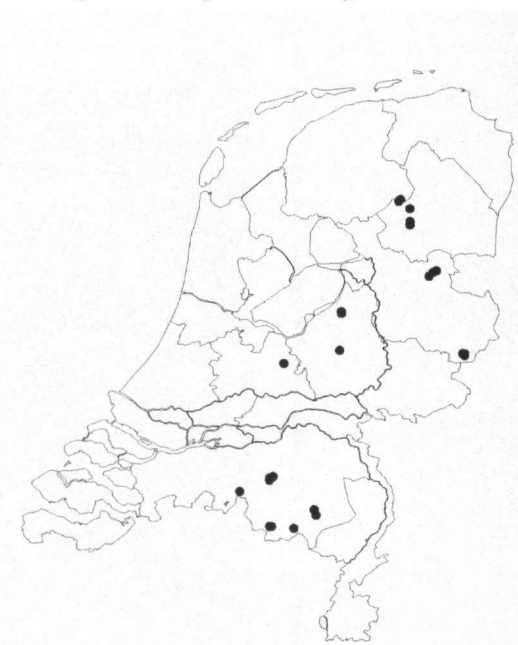
Gekke stipjes

Fel wit steken de eitjes van het Heidegentiaanblauwtje af tegen de paarsblauwe en groene kleur van de Klokjesgentiaan. In tegenstelling tot de vlinders zijn de eitjes van het Heidegentiaanblauwtje gemakkelijk te vinden. De vlinders vliegen onopvallend en in lage dichtheden over laag gelegen, natte stukken heide met Klokjesgentianen. Vaak wordt de aanwezigheid van deze soort pas opgemerkt als de gekke witte stipjes op de Klokjesgentianen beter worden bekeken. Daarom worden van deze soort niet alleen de vlinders, maar ook de eitjes binnen het monitoringprogramma bekeken.

Tweemaal per jaar

De tellingen van de eitjes zijn begonnen in 1993 in vier terreinen van Natuurmonumenten, te weten het Buurserzand (Overijssel), Kampina (Noord-Brabant), Leggelderveld en Dwingeloosche Heide (Drenthe). In 1997 is het aantal tellocaties flink uitgebreid, zodat we zo goed mogelijk een landelijk beeld kunnen krijgen van de veranderingen bij deze bijzondere vlindersoort.

Tellingen van eitjes worden gedaan in

Figuur 1.
Ligging van de telplots voor eitjes van het Heidegentiaanblauwtje.

proefvlakken van 10 bij 10 meter. Tweemaal per jaar, vlak na de piek in de vliegtijd van de vrouwtjes wordt in elk proefvlak van elke individuele Klokjesgentiaan het aantal eitjes van het Heidegentiaanblauwtje en het aantal knoppen geteld. Het aantal knoppen is belangrijk omdat dit een van de factoren is die voor het Heidegentiaanblauwtje van belang zijn.

Tellingen 1997

In 1997 zijn tellingen verricht op 49 proefvlakken (figuur 1). In totaal werden maar liefst 17549 knoppen onderzocht, waarop in totaal 15628 eitjes geteld werden.

De meeste eitjes werden geteld op een proefvlak bij Kootwijk op de Veluwe: 1093 eitjes op 14 augustus, verdeeld over 370 planten met in totaal 952 knoppen. Op de meeste plots zijn twee tellingen uitgevoerd, maar op enkele slechts één of juist drie. Figuur 2 laat zien dat er in het algemeen tijdens de tweede telling meer eitjes gezien worden dan tijdens de eerste telling. Zit er echter meer dan 20 dagen tussen de eerste en tweede telling, dan is het aantal eitjes echter juist lager.

Dat er bij de tweede telling meer eitjes geteld worden lijkt logisch. De nog rondvliegende vrouwtjes gaan tenslotte gewoon door met het afzetten van eitjes. Als de rupsjes uit de eitjes komen blijft de lege eischaal niet lang meer zitten en valt er na een tijdje af. Wacht je dus te lang met de tweede telling, dan is een flink deel van de eitjes die zijn afgezet in het begin van de vliegtijd al weer afgevallen, zodat je minder eitjes telt dan tijdens de eerste telling. Het is dus zaak te zorgen dat er ongeveer tien dagen tussen de eerste en tweede telling zit.

Overigens: ziet u de enorme daling in het aantal eitjes bij één van de plots na tien dagen? We moeten nog navragen waar dit vandaan komt, maar vermoedelijk is het gebied begraasd of gemaaid tussen de tellingen.

De tellingen sinds 1993

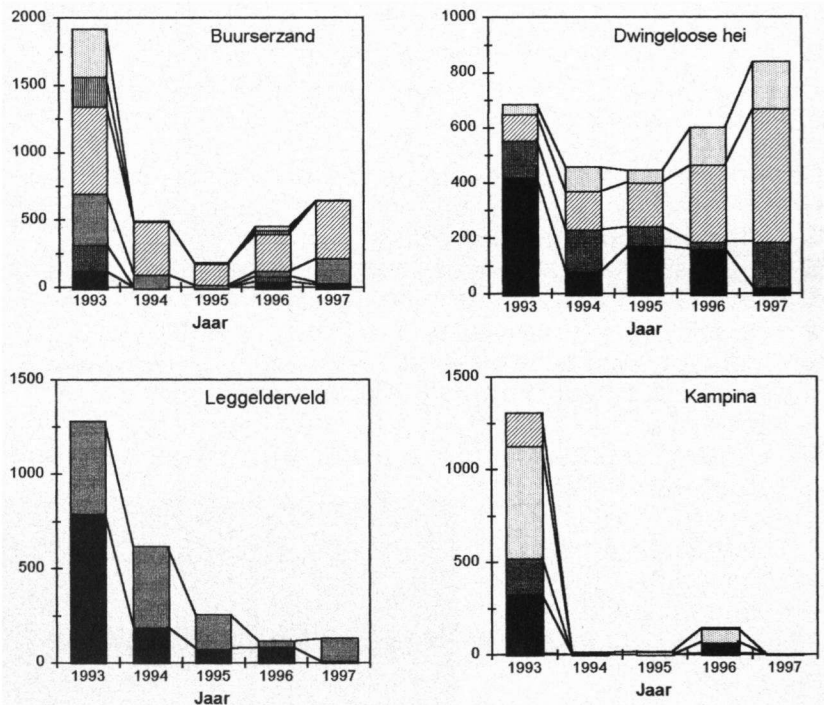
Het Heidegentiaanblauwtje laat in elk van de vier natuurgebieden die sinds 1993 worden geteld een ander beeld zien (figuur 3). De enige overeenkomst is dat het eerste teljaar overal een jaar was met veel eitjes. Voor een deel is dit misleidend, omdat de plots natuurlijk op plekken zijn uitgezet waar dat jaar veel gentianen stonden met eitjes. De informatie uit het veld maakt echter duidelijk dat de ontwikkelingen toch representatief zijn voor de ontwikkeling van het Heidegentiaanblauwtje op de

ze terreinen.

In het Buurserzand was het beginjaar 1993 een goed jaar. De zomer van 1993 was echter zeer nat waardoor grote delen van de natte heide in dat jaar onder water stonden. Dit was van negatieve invloed op de groei van de Klokjesgentianen, die indit jaar sterk in aantal afnamen. Dit is een mogelijke verklaring voor het feit dat ook het aantal eitjes een sterke daling vertoonde. Hoe het ook zij, sinds 1995 lijkt het Heidegentiaanblauwtje langzaam uit het dal omhoog te kruipen en nemen de aantallen langzaam weer toe. Op de Dwingeloosche Heide is het beeld weer anders. Het Heidegentiaanblauwtje lijkt hier een stuk stabiel te zijn en mogelijk zelfs iets vooruit te gaan. In geen van de onderzochte natuurgebieden is het aanbod aan Klokjesgentianen zo groot als op de Dwingeloosche Heide. Dit is een gedekte tafel voor het Heidegentiaanblauwtje en zal zeker bijdragen aan de stabiliteit van deze vlinder-

Summary

In the Netherlands, colonies of the diminishing Alcon Blue (*Maculinea alcon*) are now restricted to moist heathland areas. Drainage and general habitat destruction are the main causes of the species' decline. In the monitoring programme, performed to assess the annual fluctuation of the species, not only the adult butterflies but also the eggs of the Alcon Blue are now being counted. The white eggs stand out vividly on the flowers of the Gentianaceae and are more easily spotted than the elusive butterflies. This method of monitoring began in 1993 and gives a more accurate picture of the fluctuations of the Alcon Blue in the different sites.

Figuur 2. Maximum aantal eitjes per jaar in vier gebieden. De verschillende plots zijn gemarkeerd met arceringen.

populatie.

Het slechte nieuws tenslotte komt uit de Kampina en het Leggelderveld. Na een goed beginjaar nemen de aantallen eitjes in beide terreinen sterk af. In de Kampina werd het Heidegentiaanblauwtje in 1997 zelfs niet meer in de plots geteld. Op het Leggelderveld worden de aantallen steeds lager. Op één van de plots werden vorig jaar nog maar zeven eitjes gezien.

Hopelijk hebben we volgend jaar van nog meer plekken informatie over het Heidegentiaanblauwtje.

Zitten er bij u in de buurt ook Heidegentiaanblauwtjes en wilt u helpen bij het tellen van de eitjes, dan kunt u zich aanmelden bij De Vlinderstichting.